

TEMA 1.

EL TRACTAMENT INTEGRAT DE LLENGÜES

A la Comunitat Valenciana, la competència comunicativa es concreta en la utilització adequada i eficaç de les dues llengües oficials, valencià i castellà, en un ampli repertori de situacions comunicatives, pròpies de distints contextos, amb un creixent grau de formalitat i complexitat.

Dominar el llenguatge significa posseir els instruments adequats per a aprendre de forma autònoma, per a situar-se en relació als altres, per a regular la convivència i per a cooperar amb els altres.

La competència comunicativa, entesa com la capacitat de comunicar-se de manera eficaç en els diversos àmbits d'ús de la llengua, possibilita junt amb la resta de competències bàsiques, la realització individual, el desenvolupament de l'aprenentatge de manera permanent i autònoma, la inclusió social i l'exercici actiu de la ciutadania.

Desenvolupar aquesta competència suposa aprendre les llengües mitjançant el seu ús en situacions i contextos de comunicació diversos, ja que les destreses o procediments, continguts imprescindibles per a la millora de la competència en comunicació lingüística, només es desenvolupen a partir de posar-la en pràctica, en ús, i a partir d'una reflexió sobre aquesta per a aconseguir-ne la millora.

L'observació i anàlisi del llenguatge en situacions d'ús és imprescindible per a refermar el domini d'aquest instrument, i comporta la reflexió sobre tots els elements implicats.

La competència comunicativa s'estructura en grans blocs que denominarem dimensions. Cada una d'aquestes dimensions es concreta en una sèrie de subcompetències, i per a cada una d'aquestes es fa necessari assenyalar uns indicadors d'avaluació que descriuen el que ha de saber i saber fer l'aprenent. Les dimensions coincideixen en allò que anomenàvem **habilitats lingüístiques**: Comprensió oral, comprensió escrita, expressió oral, expressió escrita i interacció oral.

Aquestes subcompetències no solament s'ha de treballar en les àrees lingüístiques, de fet enriqueixen l'aprenentatge de les àrees no lingüístiques.

El procés d'unificació de criteris en el tractament integrat de llengües

Pel que fa al professorat, cal tenir en compte que, en general, cada professor parteix de concepcions molt personals sobre aspectes crucials relacionats amb la didàctica de la llengua:

- la manera com adquireixen els xiquets les diferents llengües en contextos naturals i en contextos escolars,
- el concepte de llengua com a objecte d'aprenentatge,
- el metallenguatge que cal utilitzar.

Aquestes diferències de partida tenen com a conseqüència que els enfocaments didàctics poden arribar a ser molt distints per a una mateixa llengua ensenyada a xiquets i xiquetes diferents —per professorat distint—, o per a llengües diferents ensenyades als mateixos xiquets dins una mateixa aula i un mateix centre.

Definició de metallenguatge:

Llenguatge emprat per a descriure un altre llenguatge. L'instrumental lingüístic que utilitza el metallenguatge procedeix d'un llenguatge natural determinat i serveix per a descriure aquest mateix llenguatge o un altre de qualsevol. El lingüista que escriu la gramàtica d'una llengua, el lexicògraf que redacta un diccionari, l'informàtic que descriu un llenguatge de programació, o el lògic que estudia la validesa o correcció formal d'un enunciat, tots ho fan en metallenguatge. El metallenguatge però, també es manifesta en el llenguatge col·loquial en diverses actuacions directes amb els nostres alumnes, sobretot quan estan desenvolupant alguna activitat.

La diversificació de tractaments

Quant als ALUMNES, cal tenir en compte l'edat, que implicarà unes maneres més o menys privilegiades d'adquisició- aprenentatge de les llengües, les habilitats lingüístiques en la L1 i la L2 que porta de casa o del carrer, el nivell sociocultural familiar, que l'haurà posat en contacte o no amb un estil comunicatiu més o menys descontextualitzat i amb la llengua escrita, i la motivació per a l'aprenentatge i ús vehicular de cada llengua.

En relació amb les LLENGÜES, les possibles dificultats provenen del fet que cadascuna de les presents en el currículum es troba en una situació sociolingüística particular, especialment pel que fa a la quantitat d'entrada d'informació —input— que hi reben els xiquets i les xiquetes, derivada de la diferent presència social de cadascuna, i a la diferent motivació per a aprendre-les, conseqüència del diferent prestigi de cadascuna, de la distinta percepció

que en tenen els aprenents pel que fa a la seua utilitat, i de la desigual pressió social per a conèixer-la.

I finalment, pel que fa al CENTRE, hi té una importància fonamental la política lingüísticoeducativa —referent a l'ensenyament i ús vehicular de les llengües, i al seu ús social, acadèmic i administratiu— que ha adoptat, a partir de la negociació i el consens amb la comunitat educativa, que ha concretat en el programa d'educació bilingüe i el disseny particular que aplica.

Per exemple: pot haver un Pla de Normalització Lingüística (PNL) molt ben fet però no s'aplica.

És el centre mateix, a través de l'anàlisi dels problemes, la reflexió, la negociació i el consens, el que ha de buscar una solució tècnicament idònia i, alhora, aplicable, que permeta al centre acomplir els objectius de l'educació bilingüe amb el menor esforç i el major grau d'èxit.

Organització global

Recordem que les àrees no lingüístiques:

- a) Constitueixen contextos òptims per a l'aprenentatge de la llengua en els quals la llengua s'adquireix a través de materials i tasques autèntiques que responen als interessos i les necessitats de l'alumnat, i que en garanteixen la motivació.
- b) Diversifiquen els àmbits de coneixement en què la llengua pot ser usada, més enllà de les classes convencionals de llengua.
- c) Promouen, per tant, l'adquisició d'una gran varietat de gèneres textuais orals i escrits, tant en comprensió com en producció.

Integració dels continguts acadèmics

Els continguts acadèmics els constitueixen els fets, els conceptes i els procediments propis del currículum de cadascuna de les àrees d'estudi, des del nombre de cantons d'un quadrilàter en l'àrea de Matemàtiques, el concepte de força o l'actitud de respecte envers el medi ambient en l'àrea de Ciències, o l'habilitat de llegir un mapa en l'àrea de Geografia.

Pel que fa a aquests continguts acadèmics ens fixarem en tres aspectes que són importants en el TILC amb una L2:

- (a) han de ser construïts a partir d'un input comprensible
- (b) han de ser construïts a partir d'un input diversificat
- (c) han de ser seleccionats i seqüenciats d'acord amb les competències dels aprenents.

a) Els continguts acadèmics han de ser construïts a partir d'un input comprensible Aquest punt constitueix, potser, la clau de volta del TILC quan la llengua vehicular és una L2, en la qual els alumnes i les alumnes solen tenir una baixa competència. Entendrem la seua importància si assumim que els continguts disciplinaris, si han de ser apresos, abans han de ser entesos. Però, com han de ser entesos si els aprenents tenen un domini insuficient de la llengua en què són vehiculats? Doncs precisament perquè és durant aquest procés d'aprenentatge dels continguts disciplinaris en una llengua que no es domina prou, si s'utilitzen els recursos didàctics apropiats, que aquesta llengua s'adquireix. Això és el que afirma Stephen Krashen en la seua hipòtesi de l'input comprensible. Segons aquest investigador, podem adquirir una segona llengua mentre dediquem la nostra atenció a aprendre continguts vehiculats en aquesta llengua encara que no realitzem cap activitat explícita d'aprenentatge lingüístic.

Aquesta adquisició és incidental (no hi ha cap activitat específica d'aprenentatge de la llengua) i inconscient (l'aprenent no s'adona que està adquirint competència lingüística i comunicativa). Dit d'altra manera: la llengua s'adquireix mentre s'estan fent coses amb la llengua, interactuant i negociant el significat del discurs amb usuaris de la llengua més competents. És a dir, exactament igual com s'adquireix la llengua primera.

La condició obligatòria per a aquesta adquisició incidental i inconscient és que el nivell de complexitat lingüística de l'input —és a dir, el llenguatge dels materials curriculars i el de les explicacions del mestre o la mestra— es trobe un poc, però només un poc, per sobre del nivell de comprensió dels alumnes i les alumnes, i que el mestre o la mestra ompli aquesta distància fent servir procediments que faciliten la comprensió de la informació.

b) Els continguts acadèmics han de ser construïts a partir d'un input diversificat. La informació vehiculada en una L2 es comprén millor quan es presenta als alumnes i les alumnes en diferents formats —text oral o escrit, organitzadors gràfics, recursos visuals, documents multimèdia...—, ja que d'aquesta manera la informació s'aclareix, es complementa i s'arredoneix.

A més a més, la comprensió profunda dels continguts acadèmics no s'assoleix amb la utilització única o dominant d'una sola font de consulta, que sol ser el llibre de text. L'alumne s'ha de familiaritzar amb les múltiples lectoescriptures, és a dir a la comprensió i producció de textos elaborats amb diferents codis (text verbal, imatges estàtiques o en moviment, i so), en diferents llengües (L1, L2 o LE), dins el marc de diferents cultures, i amb el concurs de les diferents tecnologies mitjançant les quals s'elabora i es difon la informació en l'univers mediàtic en què ens trobem immersos. Per això cal assumir que la informació no ha de procedir sempre de textos impresos de la cultura escrita dominant. Els alumnes i les alumnes s'hauran de familiaritzar amb textos i documents

pluricodificats, elaborats amb tecnologies d'escriptura diverses, procedents de fonts d'informació i comunicació múltiples, i amb aparells més o menys sofisticats per a accedir a la informació que contenen, elaborar-la i comunicar-la.

I finalment, la informació ha de procedir no solament de fonts diverses sinó de fonts amb perspectives múltiples, visions complementàries i punts de vista oposats. Només així, i des de la perspectiva pròpia d'una alfabetització crítica que analitzi, per a cada informació quina és la font i la seua perspectiva ideològica, quines són les intencions de l'autor o autora, quins continguts s'hi presenten i quins s'hi oculten, l'alumne arribarà a tenir una visió i opinió pròpia sobre el món.

c) Els continguts acadèmics han de ser seleccionats i seqüenciats d'acord amb les competències dels aprenents en la llengua en què es vehiculen. No tots els continguts de les diferents àrees plantegen les mateixes exigències lingüístiques durant el procés d'ensenyament-aprenentatge. Segons Py i Vicent Pasqual, considerarem quatre tipus de continguts pel que fa a la seua relació amb la llengua en el procés d'adquisició:

- ✓ Continguts que poden ser desenvolupats sense necessitat de la llengua, la qual hi a compleix una funció essencialment regulativa i és redundant respecte a l'acció . Per exemple: un exercici físic en la classe de gimnàstica, la realització d'un dibuix o la construcció d'una maqueta.
- ✓ Continguts que poden ser representats fàcilment mitjançant llenguatges figuratius com ara gràfics, taules, mapes, diagrames, etc, la qual cosa permet que la funció del llenguatge puga ser alleugerida i en part suplementada per altres llenguatges.
- ✓ Continguts que tenen la seua definició exacta només en un llenguatge artificial, com ara una equació matemàtica o una fórmula química, i que són construïts a través d'un llenguatge especialitzat. El llenguatge natural hi té una funció auxiliar.
- ✓ Continguts que necessiten ser construïts a través del discurs. Són definits mitjançant el llenguatge natural i s'hi accedeix a través del llenguatge natural, que hi té una funció constitutiva

És evident que el pes del llenguatge en la construcció d'aquests continguts és diferent d'un tipus a un altre, cosa que comporta que les possibilitats que siguin adquirits en una L2 dependrà de la competència que els aprenents tinguen en aquesta llengua, i que, per tant, serà un factor essencial a l'hora d'elaborar qualsevol proposta de seqüenciació tant dins d'una unitat com en el plantejament global del currículum.